

Lió s'estén al N., per la Saône, el gran afluent del Roine, car d'allà vénen els dos testimonis més antics d'aquesta expansió. És clar que cal fer algunes reserves respecte de molts d'aqueixos docs, copiats per gent o erudits només interessats en la història econòmica o legal-administrativa, no sabem si ben datats ni transcrits amb grafia prou exacta.

Altrament els contextos posen també al descobert el caràcter importat de la cosa: en un de 1395, es fa constar que és acabada d'introduir a Toul, on s'hi resisteixen els «doyens et chapitre», per què «la reve sur les biens qui pour marchander sont portez hors du royaume --- n'est introduite que depuis 10 ou 12 ans en çà». Naturalment, des del Roine, Saône amunt, era la gran via d'exportació cap a les terres estrangeres de la Vall del Rin.

Però a França la llar del mot foren els Països d'Occ, on el *TdF* defineix *rèvo* «impôt levé sur les fruits, denrées, bestiaux et marchandises, droit d'entrée, octroi; redevance», donant cita de Claude Brueys (nat i mort a Ais, 1570-1636), «sien francs de *rèvo*»; encara, en el rival de Mistral, Jansemin, que era d'Agén, a l'altre extrem, figurat. «lou sourel que se lèvo, / per nous pagà sa plus brillhanto *rèvo*». En efecte, dins el domini occità s'ha usat quasi pertot. el *TdF* confirma la forma de l'E provençal *rièvo*, i en el Var *rèbo*, Lavaud-Nelli citen en el Perigord *reva* «droit habituel, us et coutumes»; Palay, com a antiquat, *rèbou* «tribut» en el gascó del Gers, en el qual la -o femenina es tanca en *u* darrere labial; i en el Lot-et-Gar. *rèbe* «redevance annuelle que le métayer donne au propriétaire, outre la moitié qui lui revient dans les fruits de la métairie» (*Feuille du Cultivateur, rédigée par la Soc d'Agric de P*, 1796, 275) I si des de l'occità va passar aquest manlleu al francès, també es va extravasar una mica pels Alps piemontesos, com sigui que Carpentier el troba en els vells Statuta d'Asti; però Matteo Villani (S XIV) se'l mira només com una «sorta di gabella francese», sens dubte referint-se a Provença

Els romanistes han negligit bastant aquest mot (res en Diez ni M-Lübke ni Ang Prati, i en Wartburg la nota distreta que descartarem) Però no deixà de sentir-se intrigat algun romanista pel seu aire enigmàtic i antiga data. Dom Carpentier es va agafar en un hapax, que citen ell mateix i God.: figuraria, en una extraordinària forma *rueve*, en un doc. francès de 1264: isolament de forma i de data que, per si sols, ja haurien hagut d'escamar. Però veiem que és tret d'una col·lecció de *Lettres de Jean de Joinville*, i que tant de la data com del text no és responsable més que el publicador (qui?) d'aquesta correspondència, el text portaria «ordenez que li sires de Joinville ne sui hoir ne sui servent ne puent ne ne doient panre en la terre St. Ourbain --- ne rieves ne demandes ne exactions»: com si la «église» i els «houmes» del lloc se n'haguessin queixat; potser hi ha un fonament en la dada, si no en la data (Joinville és uns 60 km O de Toul, i quasi en el camí de Lió a París); però cal preguntar-se si no es tracta més aviat d'aqueixos «hoirs» que recla-

messin segles més tard uns drets senyorialis ja antics, al·legant antics fets de percepció I en tals casos ja se sap que les «proves» sorgeixen com bolets, sota la pluja dels interessos. Sigui com vulgui, és clar que encara que fos real aquesta grafia, no fóra més que ultracorrecció dels casos com *beuverie/beuvons* per *bevons BIBERE*, o *feumier/fumier* per 'femer'.

A base d'això suposà Carpentier que era derivat del fr. ant. *rover* 'demanar' (ROGARE), sense altre indici que citar uns exemples de *rover v*, en Wace i el Renclus de Moliens, en les frases usuals on significa demanar qualsevol cosa. El vell Wartburg, no trobant altra cosa, s'agafà a aquesta pensada ficant el mot occità i francès, molt ben embolicat, confusióàriament, entremig de les cites franceses dels descendents de ROGARE (FEW x, 1960, 445b8f-446a5 i 447a13-18), sense pendre's la molèstia de fundar-ho en l'aspecte semàntic; i com a justificació fonètica, posa el ninot de cap per avall, assegurant que en llengua d'oc és manlleu del francès! No cal dir que Wartburg ignorava del tot l'existència en català i poc sabia de l'extensió en llengua d'oc. la seva base és Godefroy i el Du C

No ens cansem a refutar aquest «manlleu», ja descartat per tota la història del mot. Però que aquest en francès és un manlleu, és ja palès per l'estructura fonètica: una E en síl·laba oberta tònica, qualsevol que fos l'origen del mot, només podia estar representada per *ie* en francès, si era oberta o breu, o per *oi* si fos una antiga E tancada (Ē, Ĩ) Que es manllèva de la llengua d'oc és indiscutible

Altrament els altres dos intents etimològics són també inacceptables Cohn (*Abhdgln Tobler*, 1895, 272) suggerí derivar de *revehere* (mot apenes llatí, gens romànic), induït per l'*evehere* de Du C, sense preguntar-se per què 'tornar a portar'; indefensable en tots sentits. morfologia absurda etc. Spitzer proposà derivar-lo de *reu=arreu* (germ. RED), d'on *arrear* (*Neuphil Mgn* xv, 1913, 159, encara hi creia en *LexikK*, 85n, ja rebutjat en *AlcM*): és una idea que s'hauria pogut defensar semànticament (recordem, p ex, els noms que em deien a Cadaqués de *reva=arreu*): suposant, doncs, una tardana i secundària derivació catalana —com *pevet* de *peu*, *creveta* de *creu*—, però això seria si el mot fos només català, i de data tardana, però l'occità la descarta peremptòriament (aquí -D- hauria donat -z-).

Tant en llengua d'oc com en català, el tumbre de la *é*, exigeix una Ē oberta en la base, corroborada per la *ie* del provençal extrem. I no queda altra via oberta per a aquest *RĒBA o RĒVA que suposar-li un origen pre-romà Així com així el fet de ser documentat des del S. XIII, i en una àrea geogràfica vasta i tan coherent, ja indueixen a sospitar-ho.

Vaig concretar-ho ja fa algun temps, en ocasió de cridar l'atenció sobre la coincidència amb el nom d'una deïtat molt coneguda per les inscripcions sorotàtiques. Figura en sis inscripcions diferents, en llenguatge pre-romà, cinc d'elles en la zona de la Beira alta que és el gran focus sorotàptic de Portugal, una altra en el SO. de Galícia: «*Reue radaucua Livaner ex voto*», a